

Entrevista a Josep Maria Forn, director, guionista i productor de cinema català (Barcelona, 18 de juny de 2013)

Esther Gimeno Ugalde (Boston)

ESTHER GIMENO UGAL-

DE: Senyor Forn, porta pràcticament sis dècades com a director, guionista i productor de cinema. Dels quinze llargmetratges que ha dirigit –tots ells molt diferents els uns dels altres–, quins diria que són els treballs que han marcat més la seva carrera i per què?

Josep Maria Forn (Foto: Films de l'Orient).

JOSEP MARIA FORN: Doncs, mira, la meua carrera canvia de cop quan faig *La piel quemada* (1966). També me l'havia canviat ja, anys abans, una pel·lícula que jo vaig fer amb una il·lusió enorme, que és *El inocente*, que es va estrenar amb el títol *Muerte al amanecer* (1959). Les meves pel·lícules, me les estimo totes, però *La piel quemada* va suposar un canvi important perquè la vaig fer després d'una crisi personal. El dia que es va fer una preestrena a Molins de Rei, la subdirectora general em va citar per anar l'endemà al seu despatx i quan entro allà em diu: "A usted se le ha acabado el cine". I després, com que jo sóc una persona molt activa, em vaig dedicar a la producció... Hi ha una tercera pel·lícula que he fet com a director que també m'agrada molt que és *M'enterro en els fonaments* (1969); aquest és el títol català i és el que m'agrada. És una pel·lícula dels anys 60, basada en una novel·la de Manuel de Pedrolo, que també tracta sobre la revolució estudiantil a Catalunya, però això era una cosa que el franquisme no podia tolerar i la vaig haver d'adaptar. I amb *Com-*

panyys, procés a Catalunya (1979), marco una fita perquè em dóna una gran visibilitat a Catalunya i també a Espanya.

EGU: Aleshores, estem parlant de quatre treballs: *La piel quemada*, *El inocente*, *M'enterro en els fonaments* i *Companys, procés a Catalunya*. Aquests serien els llargmetratges que més l'han marcat com a director. I què és el que destacaria de la seva feina com a productor?

JMF: Com a productor, he fet moltíssimes pel·lícules. Al llarg de tots aquests anys, n'he produït més de cent. Segurament sóc el productor que ha fet més pel·lícules a la història del cinema de Catalunya. Per exemple, en aquella època, a l'època de *Companys...*, justament estava produint moltes altres pel·lícules: *La ciutat cremada* (Antoni Ribas, 1976), *Ocaña, retrat intermitent* (Ventura Pons, 1978), *La rabia* (Eugeni Anglada Arboix, 1978)... Tota aquesta feina de productor m'arrossega. Finalment sóc el fundador i director de l'Institut del Cinema Català i acabo essent director general de Cinematografia del Departament de Cultura de la Generalitat. Fins que vaig adonar-me que jo el que volia era ser director de cinema i guionista.

EGU: Després d'aquests càrrecs administratius, com torna a fer el salt cap a la direcció cinematogràfica?

JMF: Sí, jo feia molts anys que no dirigia... Vaig tornar a començar amb una pel·lícula de la qual més tard me'n penedeixo: *Ho sap, el ministre?* (1990). Bé, l'assumeixo i m'agrada. És una comèdia i a mi m'agrada molt la comèdia. Però només et diré que vaig començar a rodar un dilluns i el dimecres ja m'estava plantejant seriosament plantar la pel·lícula perquè no suportava el productor. Quan vaig adonar-me que no podia fer el que volia, vaig pensar: "Plego". Però de seguida vaig pensar: "Ara diran que he fracassat", així que vaig decidir aguantar fins al final i la vaig acabar. Després vaig rodar *Subjúdice* (1998), un llargmetratge que va funcionar molt bé, i *El coronel Macià* (2006), que és el meu últim treball com a director.

EGU: Vostè creu que el fet d'haver-se convertit en productor (abans amb Producciones Cinematogràficas Teide i ara amb els Films de l'Orient) li ha donat una certa llibertat per fer, com a director, el cinema que ha volgut? Creu que hauria estat difícil tirar endavant alguns projectes sense haver disposat d'aquest cert marge de llibertat que ofereix ser el productor de les pròpies pel·lícules?

JMF: Sí, crec que fins a cert punt, sí. Però també he tingut moltes dificultats. Per exemple, *El Coronel Macià* és una pel·lícula que encara estic pagant. És un producte meu i, un cop més, em vaig creure amb més

possibilitats de les que realment tinc. És una pel·lícula de gran pressupost que costava molts diners... I en vaig tenir perquè, per exemple, TV3 hi va col·laborar amb 500.000 euros –no em puc queixar–, però, tal com jo la volia fer, era molt cara. Hi ha una mica de retallada de producció, tot i que no es nota gaire. Però, com et deia, encara estic tantcant pagaments.

EGU: Si mirem la seva producció cinematogràfica des de la transició, hi ha dos aspectes que criden l'atenció. En primer lloc, que totes les pel·lícules que fa des d'aleshores són en català i, en segon lloc, que dos dels seus projectes estan centrats en dues figures cabdals de la història de Catalunya (Companys i Macià). Podria dir-se que vostè entén el cinema com una manera de reivindicar la nostra pròpia cultura, la nostra pròpia història i la nostra pròpia identitat?

JMF: Sí. Jo penso que a Catalunya se'ns ha amagat la història. Per què vaig fer jo *Companys*...? En aquell moment, Companys era una figura completament oblidada que es volia recuperar. Era una figura que calia recuperar perquè va ser l'únic president europeu que va morir afusellat. Abans, però, jo havia estat productor de *La ciutat cremada* (1976), que marca l'inici de la recuperació de la nostra història des del cinema. I després vaig produir *La rabia* (1978), que també és un intent de recuperar el passat. En resum, jo crec que una de les funcions del cinema català és recuperar la història per explicar-la des del nostre punt de vista, però evidentment no és ni ha de ser l'única. A mi també m'interessa parlar de la vida del meu temps. A *Ho sap, el ministre?*, per exemple, parlo d'un tema, la corrupció, que en aquell moment ningú no tractava i que avui està a l'ordre del dia. De fet, m'antipo a la història. Amb *La piel quemada* passa una mica el mateix. És una pel·lícula que tractava un fenomen de l'època, la immigració, però era un tema del qual encara no es parlava –ara tothom en parla– i això era força innovador.

EGU: No només referint-nos al cinema de Josep Maria Forn, sinó en general al cinema que es fa a Catalunya, creu que es pot parlar de “cinema català” com a concepte més enllà de les definicions purament administratives? Hi ha algun altre comú denominador a banda de ser pel·lícules produïdes a Catalunya?

JMF: Evidentment. Hi ha un cert tipus de cinema que es preocupa de la realitat de Catalunya, però això no vol dir que no hi hagi altres formes de fer cine, és clar. I no només sóc jo. Hi ha molta altra gent que ho fa. *En construcció* (2001), de José Luis Guerin, és una crònica del moment, de tots els canvis que viu Barcelona al tombant de segle. O Ventura

Pons, per exemple. Ell hi afegeix també la seva experiència personal perquè aborda la qüestió de l'homosexualitat. I fins i tot un cineasta que en general no acostumava a fer cinema sobre Catalunya, Bigas Luna, va rodar una pel·lícula que també estava centrada en la cultura catalana, *La teta i la lluna* (1994). I n'hi ha molts altres...

EGU: I vostè, que gaudeix d'una llarga trajectòria en aquesta professió, com ha viscut l'evolució del cinema que es fa a Catalunya durant les darreres dècades? Em refereixo sobretot a partir de la transició i també en el moment actual, amb aquesta greu crisi que estem patint.

JMF: Hi va haver un moment d'esplendor. A la meitat dels 70 i durant els 80, feies cinema català i tot era un èxit comercial: *La ciutat cremada*, *Companyys...*, *El vicari d'Olot*, etc. Després tot això va anar minvant. En l'època en què jo vaig començar com a director general de Cinematografia, als 80, el cinema cau en picat. I avui sembla que s'està enfonsant. Però s'enfonsa en un moment en què també s'estan enfonsant cadenes de televisió, etcètera. Hi ha hagut dos fenòmens: la pirateria i la proliferació de cadenes que posen cine a totes hores. A això hi cal afegir que qui mana fomenta un cinema de molt baixa qualitat. Ara bé, també és cert que ha sorgit un cine interessant, però no és un cine multitudinari. El cine està canviant radicalment i ha deixat de ser un espectacle majoritari. Hi continuarà havent el cinema de Hollywood o el cinema europeu més comercial, però també hi haurà un cinema més intel·lectual, més de denúncia...

EGU: I creu que aquest segon tipus de cine serà el que tindrà més tirada aquí a Catalunya?

JMF: Exacte. És que el cinema que fem aquí té moltes limitacions per veure's fora. *El Coronel Macià*, per exemple, va anar molt bé a Catalunya però només es va estrenar a Madrid tres setmanes, una setmana a Sant Sebastià i una setmana a Bilbao. Fins i tot, un amic meu que volia portar la pel·lícula a València no ho va aconseguir. Malgrat tot, crec que és més fàcil que tiri endavant la indústria catalana que la de Madrid, l'espanyola, que encara està molt més parada.

EGU: Parlem ara de l'Acadèmia. Creu que la fundació de l'Acadèmia del Cinema Català l'any 2008 ha estat positiva?

JMF: Sí, crec que és molt positiva i que es faran coses importants. Ara per ara, la gran aportació que ha fet l'Acadèmia són els premis Gaudí.

EGU: I què passa amb la llengua catalana al cinema? Per què creu que encara costa tant fer cinema en català?

JMF: Perquè són molts anys. Des dels anys 40 del segle passat, tot el cinema que es feia era en castellà. Aleshores, el 1975 la situació canvia: vivim un moment d'eufòria i la gent va a mirar cine en català. Però hi ha un hàbit creat i això no canvia fàcilment. I els distribuïdors estrangers tampoc volen doblar al català. El problema de la llengua catalana al cinema no se solucionarà fins que no hi hagi un estat català.

EGU: Però, per exemple, quan un director o una directora es planteja fer un projecte pensa que el fet de fer-lo en català condicionarà completament la distribució i l'exhibició. O no és així necessàriament?

JMF: No, però sap que es trobarà amb molts més inconvenients. En el meu cas, com que la meua manera de pensar és en català, ho he intentat sempre. Fins i tot amb *La piel quemada*. Però ho tenim difícil...

EGU: En aquests darrers anys, ha rebut la Creu de Sant Jordi (2001) i el Gaudí d'Honor de l'Acadèmia del Cinema Català (2010). Aquests premis fan palès el reconeixement oficial pel seu paper i la seva trajectòria en la professió del cinema. Se'n sent orgullós?

JMF: Sí, és clar. N'hi ha alguns altres que podria haver rebut i que no he rebut, però no em queixo. [riure]

EGU: Bé, i també s'han escrit dos llibres sobre el seu cinema. No podem dir que sigui poc...¹

JMF: Sí, he fet el que he pogut. Darrerament he pensat molt sobre la meua trajectòria i estic veient virtuts que abans no veia. Fa uns anys, en un col·loqui a Girona sobre *M'enterro en els fonaments*, un dels participants em va dir: "Te n'adones, que tots estem parlant a favor de la pel·lícula i l'únic que hi parla en contra ets tu?". I sí, era cert. Perquè jo, per l'estima que li tinc, també li veig els defectes. No hi puc fer més... [riure]

EGU: Moltes gràcies per l'entrevista, Sr. Forn.

JMF: De res. Un plaer. ■

■ Esther Gimeno Ugalde, Boston College, Department of Romance Languages and Literatures, Lyons Hall 304E, 140 Commonwealth Avenue, USA-Chestnut Hill, MA 02467-380, <esther.gimeno.ugalde@bc.edu>.

1 Quintana, Àngel (2007): *Josep Maria Forn: Indústria i identitat*, Barcelona: Pòrtic / Filmoteca de Catalunya; Comas, Àngel (2012): *Josep Maria Forn. L'aventura del cinema*, Valls: Cossetània.